

تأثیر واقعیت‌درمانی به شیوه گروهی بر هوش اخلاقی و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان

حسن عبدالله زاده^۱

چکیده

تحقیق حاضر باهدف تأثیر واقعیت‌درمانی به شیوه گروهی بر هوش اخلاقی و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه گرگان صورت گرفت. تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نوع روش، نیمه تجربی - پیش‌آزمون و پس‌آزمون- با گروه کنترل بود. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان پسر دوره دوم متوسطه گرگان در سال تحصیلی ۹۴-۹۵ بود که از این تعداد به صورت تصادفی ساده ۱۵ نفر در گروه آزمایش و ۱۵ نفر در گروه گواه قرار گرفتند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه استاندارد هوش اخلاقی لیک و کیل و سازگاری تحصیلی فرحبخش استفاده شد. همچنین ابزار مداخله شامل آموزش واقعیت‌درمانی به شیوه گروهی براساس الگوی گلاسر در ۸ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای بود. برای تحلیل داده‌ها از آزمون تحلیل کواریانس تک متغیره و چندمتغیره استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که واقعیت‌درمانی به شیوه گروهی بر هوش اخلاقی و سازگاری تحصیلی تأثیر دارد. همچنین نتایج نشان داد ابعاد هوش اخلاقی از جمله (درستکاری، مسؤولیت‌پذیری، بخشش، همدلی) همچنین ابعاد سازگاری تحصیلی (سازگاری با محیط آموزشی، رشته تحصیلی، مهارت‌های تحصیلی و آموزشی) در دانش‌آموزان تأثیر مثبتی دارد؛ بنابراین، استفاده از محتوا و دستورالعمل‌های واقعیت‌درمانی در ارتقا هوش اخلاقی و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان مفید خواهد بود.

واژه‌های کلیدی: واقعیت‌درمانی، هوش اخلاقی، سازگاری تحصیلی

۱. نویسنده رابط: استادیار، گروه روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. abdollahzadeh2002@yahoo.com

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۰۹/۲۴

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۷/۰۸/۲۱

مقدمه

محیط‌های آموزشی همواره با چالش‌های اخلاقی مواجه هستند. با توجه به روند جهانی شدن علم، نیاز به زبانی مشترک در بیان اخلاقیات، آن‌هم در معیار جهان‌شمولی بیش‌ازپیش احساس می‌شود. از سوی دیگر، وظایف مراکز آموزشی ترویج ارزش‌های اخلاقی بین دانش‌آموزان است تا شکوفایی توانمندی‌های دانش‌آموزان فراهم شود و بستر لازم جهت رشد همه‌جانبه شخصیتی، عاطفی، رفتاری و فکری آنان حاصل گردد. کسب ارزش‌های مانند راست‌گویی و بیان حقیقت، حمایت از عدالت، مسئولیت‌پذیری، احترام به انسان‌ها، اعتماد منجر به پیامدهای مثبت اخلاقی در میان دانش‌آموزان می‌شود. هوش اخلاقی در محیط‌های آموزشی که از لحاظ تفاوت‌های فردی و شخصیتی از تنوع بسیاری برخوردار هستند، باعث افزایش سازگاری شده و عملکرد تحصیلی آنان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. سازگاری تحصیلی واقعیتی چندبعدی است و فراگیران نیازمند راهبردهای مؤثر برای منطبق شدن با انواع نیازهای محیط آموزشی هستند (غفاری، حاجلو و بایرامی، ۱۳۹۴). تحصیل و آموزش همواره برای برخی از دانش‌آموزان با چالش‌هایی همراه است که مستلزم سازگاری مجدد است. کنش‌های سازگاری دانش‌آموزان متفاوت از سازگاری انسان در موقعیت‌های دیگر است (فرحبخش، ۱۳۹۰).

روان‌شناسان و متخصصان علوم تربیتی سعی داشته‌اند با روش‌های مختلف کارآیی محیط آموزشی را بالا ببرند. یکی از روش‌ها واقعیت‌درمانی است. واقعیت‌درمانی گلاسر^۱ از مداخلات درمانی رایج در راه توصیف انسان، تعیین قوانین رفتاری و چگونگی نیل به رضایت، خوشبختی و موفقیت محسوب می‌شود (قربانعلی‌پور، نسیمی، علیرضالو و نجفی، ۱۳۹۳). در واقعیت‌درمانی بر مفاهیمی چون کنترل، مسئولیت‌پذیری و انتخاب تأکید می‌شود که می‌تواند بر راهبردهای کنارآیی و منبع کنترل افراد تأثیر بگذارد (امیری، آقامحمدیان شعرباف و کیمیایی، ۱۳۹۱؛ سلیمانی، غفاری و باعزت، ۱۳۹۷). در این شیوه درمان مواجه‌شدن با واقعیت، قبول مسئولیت، شناخت نیازهای

1. Glasser

اساسی، قضاوت اخلاقی درباره درست بودن و یا نادرست بودن رفتار، تمرکز بر اینجا و اکنون، کنترل درونی و در نتیجه نیل به ایجاد تغییرات مثبت در مؤلفه‌های کنترل درونی و مقابله با استرس در افراد است (مرادی شهربابک، قنبری هاشم‌آبادی و آقا محمدیان شعریاف، ۱۳۸۹). به نظر گلاسر انسان دو نیاز اساسی دارد: نیاز به دوست داشتن و دوست داشته شدن، احساس ارزشمندی درباره خود و دیگران. اگر نتواند این دو نیاز اساسی را ارضا کند، هویت شکست در او شکل می‌گیرد. شکست در برقراری ارتباط عاطفی با دیگران باعث می‌شود تا فرد این نیاز را در خود انکار کند و از ارتباط و درگیری با آن‌ها دوری جوید. در این حالت توجه فرد به سوی خود معطوف می‌شود. از آن‌جا که چنین افرادی یاد نگرفته‌اند نیازهای خود را با در نظر گرفتن واقعیت ارضا کنند رفتار آن‌ها غیرمسئولانه است. اینان هرگز موفقیت را تجربه نکرده‌اند و خود را با ارزش نمی‌دانند. به این دلیل نمی‌توانند به شیوه‌ای مناسب با دیگران رابطه عاطفی برقرار کنند. عشق و محبت خود را به دیگران نثار کنند و متقابلاً از عشق و محبت آن‌ها بهره‌مند شوند. هدف اصلی واقعیت‌درمانی همانا تغییر هویت ناموفق و ایجاد رفتار مسئولانه در فرد است (اسمخانی اکبری نژاد، اعتمادی و نصیرنژاد، ۱۳۹۳). محققان بر این باور هستند که دانش‌آموزان که از منبع بزرگ‌تری از حمایت برخوردار هستند قادرند درباره مشکلاتشان با والدین خود صحبت کنند و توانایی بهتری برای منطبق شدن با محیط آموزشی را دارند. در مجموع پژوهش‌های انجام‌شده در نقاط مختلف دنیا از تأثیرات واقعیت‌درمانی بر انواع مؤلفه‌ها حکایت دارد. از جمله؛ ایجاد تغییرات مثبت (کیم^۱، ۲۰۰۵)، افزایش انعطاف‌پذیری (سادات‌بری^۲، بحرینی، آذرگون، عابدی و آقایی، ۲۰۱۳)، افزایش شادکامی (اسماعیلی‌فر، شیخی و حسینی^۳، ۲۰۱۲؛ حکاک^۴، ۲۰۱۳) افزایش عزت نفس (کیم، ۲۰۰۸) و احساس کنترل مثبت (وفایی جهانی^۵، ۲۰۱۲) و بهبود عملکرد تحصیلی

1. Kim
2. Sadat Bari
3. Esmaili, Sheikhi & Pour
4. Hakak
5. Vafayee Jahan

(کیانی‌پور و حسینی^۱، ۲۰۱۲)، کاهش واکنش منفی زوجها (اکبری و دیناروند^۲، ۲۰۱۴)، بازسازی باورهای ارتباطی (رمزی اسلامبوری، علیپور و سپهری شاملو^۳، ۲۰۱۵) و کاهش تعارض‌ها (ساجدی^۴، ۲۰۱۵). همچنین، نتایج تحقیق مرادی و تمنایی (۱۳۹۵) نشان داد که سازگاری تحصیلی با خودکارآمدی، ابراز وجود و حمایت اجتماعی رابطه معناداری دارد و دو متغیر خودکارآمدی و ابراز وجود پیش‌بین کننده قوی‌تری برای سازگاری تحصیلی هستند. تمنایی و مرادی (۱۳۹۵) نشان دادند که سازگاری تحصیلی با خودکارآمدی، ابراز وجود و حمایت اجتماعی رابطه معناداری دارند و دو متغیر خودکارآمدی و ابراز وجود پیش‌بین کننده قوی‌تری برای سازگاری تحصیلی هستند. سجادی، گل محمدیان و حجت خواه (۱۳۹۵) نشان دادند که رویکرد طرح‌واره درمانی در افزایش سازگاری تحصیلی تأثیر معناداری دارد. نتایج تحقیقات غفاری و حاجلو و بایرامی (۱۳۹۴) بیانگر این است که متغیر هوش اجتماعی و خرده مقیاس‌های هوش اخلاقی در تبیین متغیر عملکرد تحصیلی دانشجویان سهم دارند. شیخی ساری و اسماعیلی فر (۱۳۹۱) در پژوهشی نشان دادند که روش واقعیت‌درمانی به شیوه گروهی به‌طور معناداری موجب افزایش شادکامی و مؤلفه‌های مربوط به آنان گردیده است. نریمانی و مظفری (۱۳۹۴) نشان دادند که هوش اخلاقی در تبیین تاب‌آوری و کیفیت زندگی نقش به‌سزایی دارد. همچنین نتایج تحقیقات مساح، فرمانی و کرمی^۵ (۲۰۱۵) حاکی از آن است که واقعیت‌درمانی بر استرس و افسردگی و اضطراب افراد تأثیر مثبت و معناداری دارد. بارگاو^۶ (۲۰۱۳) نشان داد واقعیت‌درمانی بر میزان انعطاف‌پذیری افراد نقش مثبتی دارد. وسلی^۷ (۲۰۱۳) نشان داد واقعیت‌درمانی گروهی دارای ارزش درمانی است. یوسلیزا^۸ (۲۰۱۲) در پژوهشی نشان داد بین حمایت اجتماعی و

1. Kianipour & Hoseini
2. Akbari & Dinarvand
3. Ramzi Eslambooli, Alipour & Sepehri Shamloo
4. Sajjadi
5. Massa
6. Bhargava
7. Wesley
8. Yvslyza

خودکارآمدی با سازگاری تحصیلی رابطه وجود دارد. ریدر^۱ (۲۰۱۱) در تحقیقی نشان داد واقعیت درمانی بر افزایش عزت‌نفس و علائم افسردگی و احساس ارزشمندی در دانش‌آموزان در کشور آمریکا تأثیر مثبت دارد.

با مرور تحقیقات و بررسی شواهد ارائه‌شده در محیط‌های آموزشی مشخص است که عده‌ای از دانش‌آموزان با محیط آموزشی سریع سازگار می‌شوند؛ اما عده‌ای دیگر در سازگار کردن با زندگی تحصیلی و اجتماعی دشواری زیادی دارند. واقعیت‌درمانی، به انسان کمک می‌کند تا بر رفتار و انتخاب‌های خویش تسلط و کنترل داشته باشد. واقعیت‌درمانی، بر نظریه کنترل مبتنی است و فرض را بر این می‌گذارد که مردم، مسئول زندگی خویش و اعمال، احساسات و رفتارشان هستند. این در حالی است که پژوهش‌های انجام شده در ایران در زمینه سازگاری تحصیلی و هوش اخلاقی دانش‌آموزان و اثربخشی واقعیت‌درمانی بر این دو متغیر نادر است و تحقیق مرتبط با این موضوع به‌ویژه درباره دانش‌آموزان و دانشجویان کمتر انجام گرفته است. با توجه به این موضوع که دانش‌آموزان به دلیل نقشی که در آینده در مسؤولیت‌های اجتماعی دارند نیازمند سازگاری تحصیلی و هوش اخلاقی بالایی هستند نتایج تحقیق حاضر می‌تواند در این زمینه راهگشا باشد. همچنین تشخیص عوامل پیش‌بینی‌کننده سازگاری تحصیلی با روش واقعیت‌درمانی می‌تواند به دانش‌آموزان کمک کند تا بر مسائل و مشکلات تحصیلی خود غلبه کرده و سازگاری بهتر و مناسب‌تری با محیط تحصیلی خود برقرار کنند؛ بنابراین واقعیت‌درمانی و آموزش آن به‌صورت گروهی می‌تواند راهگشای مشکل سازگاری تحصیلی و هوش اخلاقی دانش‌آموزان باشد؛ بنابراین، تحقیق حاضر در پی پاسخگویی به این سؤال است که آیا واقعیت‌درمانی به شیوه گروهی بر هوش اخلاقی و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر دارد؟

روش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ شیوه گردآوری اطلاعات، نیمه تجربی از نوع پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه کنترل است.

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری: جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان پسر دوره دوم متوسطه مشغول به تحصیل (۹۴-۹۵) در شهر گرگان بود که ابتدا با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای از بین مدارس متوسطه دو مدرسه انتخاب شد و از بین دانش‌آموزان پسر دوره دوم متوسطه ۳۰ نفر به صورت تصادفی ساده انتخاب شدند که از این تعداد به صورت تصادفی ۱۵ نفر در گروه آزمایش و ۱۵ نفر در گروه گواه قرار گرفتند. برای جمع‌آوری داده‌ها از ابزار زیر استفاده شده است:

پرسشنامه استاندارد هوش اخلاقی لنینک و کیل (۲۰۰۵): پرسشنامه هوش اخلاقی به‌عنوان توانایی کاربرد اصول اخلاق جهانی در اخلاقیات، اهداف و مراودات یک فرد از روی قاعده است. این پرسشنامه توسط لنینک و کیل (۲۰۰۵) ساخته شده است. این پرسشنامه دارای ۴۰ سؤال بوده و هدف آن بررسی ابعاد مختلف هوش اخلاقی (عمل کردن مبتنی بر اصول، ارزش‌ها و باورها، راست‌گویی، استقامت و پافشاری برای حق، وفای به عهد، مسئولیت‌پذیری برای تصمیمات شخصی، اقرار به اشتباهات و شکست‌ها، قبول مسئولیت برای خدمت به دیگران، فعالانه علاقه‌مند بودن به دیگران، توانایی در بخشش اشتباهات خود، توانایی در بخشش اشتباهات دیگران) است. این پرسشنامه بر اساس مقیاس لیکرت (هرگز، ۱؛ به‌ندرت، ۲؛ بعضی‌اوقات، ۳؛ در بیشتر موارد، ۴؛ در همه موارد، ۵) و بدون نمره معکوس است. حداقل نمره ۴۰ و حداکثر نمره در این پرسشنامه ۲۰۰ است. روایی صوری و محتوایی و هم‌هنگی درونی مؤلفه‌های پرسشنامه هوش اخلاقی توسط متخصصان در تحقیقات مختلف تأیید شده است. پایایی پرسشنامه برای درستکاری ۰/۶۶، مسئولیت‌پذیری ۰/۸۱، بخشش ۰/۸۳ و همدلی ۰/۸۶ محاسبه شده است (سیادت، کاظمی و مختاری پور، ۱۳۸۸).

پرسشنامه استاندارد سازگاری تحصیلی فرحبخش (۱۳۹۰): پرسشنامه سازگاری تحصیلی با ۴۸ سؤال در ابعاد تفکیک مؤلفه‌های پرسشنامه استاندارد سازگاری تحصیلی بل به‌قرار زیر است:

سازگاری با محیط آموزشی سؤالات ۱ تا ۲۲، سازگاری با رشته تحصیلی ۲۳ تا ۳۵ و سازگاری با مهارت‌های تحصیلی و آموزشی ۳۶ تا ۴۸ است این پرسشنامه براساس مقیاس لیکرت (از کاملاً مخالفم با نمره ۱؛ تا کاملاً موافقم با نمره ۵) است. حداقل نمره ۴۸ و حداکثر نمره در این پرسشنامه ۲۴۰ است. اعتبار پرسشنامه سازگاری (توسط فرحبخش، ۱۳۹۰) بعد از ترجمه و ویرایش بر روی ۲۰۰ نفر به صورت تصادفی اجرا شد و پایایی آن با روش آلفای کرونباخ بر اساس ۴۸ سؤال که تأمین‌کننده تمام بخش‌های قابل محاسبه از قبیل سازگاری با محیط آموزشی، سازگاری با رشته تحصیلی و سازگاری با مهارت‌های تحصیلی و آموزشی بود، محاسبه گردید و ضریب آلفای آن معادل ۸۹/۰ به دست آمد (فرحبخش، ۱۳۹۰).

شیوه مداخله (آموزش واقعیت درمانی به شیوه گروهی): آموزش واقعیت درمانی به شیوه گروهی بر اساس الگوی گلاسر (۱۹۹۸) اجرا شد. در طی ۸ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای مشاوره واقعیت درمانی گروهی موضوع‌هایی هم چون آشنایی اعضای گروه با یکدیگر و بیان قواعد و قوانین حاکم بر جلسات مشاوره گروهی، معرفی اصول روش واقعیت درمانی گروهی، افزایش شناخت و آگاهی هر عضو از خود و شیوه‌های مقابله‌ای آن‌ها با مشکلات اجرا شد. عناوین و محتوای جلسات به شرح زیر در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. روش مداخله آموزش واقعیت‌درمانی بر اساس الگوی گلاسر (۱۹۹۸)

شرح مختصری از محتوی جلسه	
۱	مقدمه و آشنایی با اعضای گروه و بیان انتظاراتشان
۲	معرفی نیازهای بنیادین و آشنایی با شدت میزان نیازها
۳	مشخص کردن نیم‌رخ نیازها و طرح و برنامه برای ارضای نیازها
۴	توصیف و بیان جهان کیفی و جهان واقعی
۵	آشنایی با مفهوم رفتار کلی و ایجاد حس مسئولیت‌پذیری برای ارضای نیازهای بنیادین
۶	چگونه خود را کنترل کنیم (آموزش خودکنترلی)، آموزش حل مسئله.
۷	مفهوم تعارض با دنیای کیفی و نیازهای بنیادین و تحلیل منطقی رفتارها.
۸	آموزش و فهماندن هدف در زندگی و برنامه‌ریزی برای نیل به اهداف و تمرین تغییر رفتار و تقویت افکار مثبت و تنبیه افکار منفی.

روش اجرا: در ابتدای جلسه توجیهی در ارتباط با نحوه انجام کار و اهداف پژوهش برگزار شد. پس از انتخاب دو گروه آزمودنی (گروه آزمایش و کنترل)، ابتدا برای هر دو گروه پیش‌آزمون انجام گرفت سپس برای گروه آزمایش، آموزش واقعیت‌درمانی بر اساس الگوی گلاسر (۱۹۹۸) در طی ۸ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای ارائه شد و پس از اتمام آموزش، بر روی هر دو گروه پس‌آزمون انجام گرفت و نهایتاً داده‌های جمع‌آوری شد. آموزش هر جلسه به گونه‌ای انتخاب شدند که علاوه بر این که در جهت تحقق اهداف پژوهش باشند، با ویژگی‌های افراد نیز هماهنگ باشند. لازم به ذکر است محتوای هر جلسه شامل مرور و بررسی تکالیف جلسه قبل، گفتگو، بحث و تمرین و دادن تکالیف برای جلسه آینده بود.

اطلاعات گردآوری‌شده از طریق آزمون‌های تحلیل کواریانس چند متغیره (مانکوا) در نرم‌افزار SPSS تحلیل شد.

نتایج

در این پژوهش تعداد ۳۰ دانش‌آموز دوره دوم متوسطه (پسر) در دو گروه (۱۵ نفر در گروه آزمایش و ۱۵ نفر گروه کنترل) قرار داده شدند.

جدول ۲. جدول شاخص‌های آمار توصیفی نمرات متغیرهای تحقیق در دو گروه

متغیر	گروه	مرحله	تعداد	M	SD
درستکاری	کنترل	پیش‌آزمون	۱۵	۳/۰۳	۰/۴۱
		پس‌آزمون	۱۵	۳/۱۰	۰/۸۰
	آزمایش	پیش‌آزمون	۱۵	۳/۵۳	۰/۹۱
		پس‌آزمون	۱۵	۳/۲۳	۰/۷۵
مسئولیت‌پذیری	کنترل	پیش‌آزمون	۱۵	۳/۹۱	۰/۷۵
		پس‌آزمون	۱۵	۳/۴۴	۰/۴۳
	آزمایش	پیش‌آزمون	۱۵	۳/۵۳	۰/۷۳
		پس‌آزمون	۱۵	۳/۰۰	۰/۶۴
بخشش	کنترل	پیش‌آزمون	۱۵	۳/۵۳	۰/۶۲

Vol.9, No.1/115-133				دوره‌ی ۹، شماره‌ی ۱/۱۳۳-۱۱۵		
۰/۵۵	۲/۸۹	۱۵	پس‌آزمون	آزمایش	همدلی	
۰/۵۱	۴/۰۴	۱۵	پیش‌آزمون			
۰/۸۳	۳/۱۶	۱۵	پس‌آزمون			
۰/۶۲	۳/۶۸	۱۵	پیش‌آزمون	کنترل		
۰/۴۹	۲/۷۶	۱۵	پس‌آزمون			
۰/۷۳	۳/۵۷	۱۵	پیش‌آزمون	آزمایش		
۰/۷۲	۳/۴۶	۱۵	پس‌آزمون			
۰/۶۳	۳/۷۳	۱۵	پیش‌آزمون	کنترل		سازگاری با فضای آموزشی
۰/۵۵	۳/۳۶	۱۵	پس‌آزمون			
۰/۸۳	۳/۵۳	۱۵	پیش‌آزمون	آزمایش		
۰/۵۱	۳/۰۳	۱۵	پس‌آزمون			
۰/۶۲	۳/۲۳	۱۵	پیش‌آزمون	کنترل	سازگاری با رشته تحصیلی	
۰/۴۹	۳/۰۵	۱۵	پس‌آزمون			
۰/۷۲	۳/۰۰	۱۵	پیش‌آزمون	آزمایش		
۰/۷۲	۳/۲۳	۱۵	پس‌آزمون			
۰/۴۱	۳/۰۳	۱۵	پیش‌آزمون	کنترل	سازگاری با مهارت‌های تحصیلی و آموزشی	
۰/۸۰	۳/۱۰	۱۵	پس‌آزمون			
۰/۹۱	۳/۵۳	۱۵	پیش‌آزمون	آزمایش		
۰/۴۳	۳/۲۳	۱۵	پس‌آزمون			

جهت بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها، از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف استفاده شد. با توجه به نتایج به دست آمده، میزان سطح معناداری برای تمامی متغیرهای تحقیق بیشتر از ۰/۵۰ بود، می‌توان چنین استنباط کرد که توزیع تمامی متغیرهای تحقیق در جامعه نرمال است. با توجه به نتایج حاصل از پیش فرض M باکس مبنی بر فرض همگنی واریانس‌های گروه‌ها در جامعه تأیید گردید (p=۰/۲۰۳). بر اساس نتایج آزمون لوین برای بررسی فرض تساوی واریانس‌ها، چون میزان

تأثیر واقعیت‌درمانی به شیوه گروهی بر هوش اخلاقی و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان

سطح معناداری به دست آمده برای تمامی متغیرهای تحقیق بیشتر از ۰/۰۵ به دست آمده است، می‌توان چنین استنباط کرد که فرض تساوی واریانس‌ها مورد تأیید است.

جدول ۳. نتایج آزمون‌های معناداری مانکوا برای اثر اصلی متغیر گروه بر متغیرهای وابسته

Eta	P	df	F	ارزش	
۰/۸۲۱	۰/۰۰۱	۴	۵۷/۵۱۵	۰/۸۲۱	اثر پیلای
۰/۸۲۱	۰/۰۰۱	۴	۵۷/۵۱۵	۰/۱۷۹	لامبدای ویلکز
۰/۸۲۱	۰/۰۰۱	۴	۵۷/۵۱۵	۴/۶۰۱	اثر هوتلینگ
۰/۸۲۱	۰/۰۰۱	۴	۵۷/۵۱۵	۴/۶۰۱	بزرگ‌ترین ریشه روی

جدول ۳، نتایج آزمون‌های معناداری مانکوا برای اثر اصلی متغیر گروه بر متغیرهای وابسته را نشان می‌دهد. با توجه به نتایج می‌توان نتیجه گرفت که مداخله واقعیت‌درمانی به شیوه گروهی بر مؤلفه‌های هوش اخلاقی حداقل در یکی از چهار مؤلفه معنادار است؛ اما جهت بررسی این که این مداخله در کدام مؤلفه معنادار است، نتایج در جدول زیر خواهد آمد:

جدول ۴. نتایج آزمون‌های معناداری مانکوا برای اثر اصلی متغیر گروه بر متغیرهای وابسته

Eta	P	df	F	ارزش	
۰/۲۱۲	۰/۰۰۱	۳	۳۲/۲۳۱	۰/۵۲۱	اثر پیلای
۰/۲۱۲	۰/۰۰۱	۳	۳۲/۲۳۱	۰/۰۷۹	لامبدای ویلکز
۰/۲۱۲	۰/۰۰۱	۳	۳۲/۲۳۱	۱/۱۰۱	اثر هوتلینگ
۰/۲۱۲	۰/۰۰۱	۳	۳۲/۲۳۱	۲/۳۰۱	بزرگ‌ترین ریشه روی

جدول ۴، نتایج آزمون‌های معناداری مانکوا برای اثر اصلی متغیر گروه بر متغیرهای وابسته را نشان می‌دهد. با توجه به نتایج می‌توان نتیجه گرفت که مداخله واقعیت‌درمانی به شیوه گروهی بر سازگاری تحصیلی حداقل در یکی از سه مؤلفه معنادار است؛ اما جهت بررسی این که این مداخله در کدام مؤلفه معنادار است، نتایج در جدول زیر خواهد آمد:

جدول ۵. نتایج تحلیل کوواریانس تأثیر واقعیت‌درمانی به تفکیک در مرحله پس‌آزمون

مداخله	متغیر	منبع تغییرات	SS	df	MS	F	P	Eta
واقعیت	هوش	پیش‌آزمون	۲۴۲/۳۷۳	۱	۲۴۲/۳۷۳	۱۹۱/۲۹۴	۰/۰۰۱	۰/۴۱۲
درمانی به	اخلاقی	گروه‌ها	۳۲۶/۰۶۵	۱	۳۲۶/۰۶۵	۱۴۱/۶۱۶	۰/۰۰۱	۰/۲۱۷
شیوه	سازگاری	پیش‌آزمون	۱۱۲/۹۴۷	۱	۱۱۲/۹۴۷	۲۲/۱۴۰	۰/۰۰۲	۰/۳۱۸
گروهی	تحصیلی	گروه‌ها	۳۴/۰۷۵	۱	۳۴/۰۷۵	۴۲/۱۷۳	۰/۰۴۱	۰/۲۹۸

جدول ۵، نتایج تحلیل کوواریانس، تأثیر واقعیت‌درمانی (آزمایش و کنترل) بر هوش اخلاقی در مرحله پس‌آزمون را نشان می‌دهد. با توجه به نتایج تفاوت مشاهده‌شده بین میانگین‌ها بر حسب عضویت گروهی (آزمایش و کنترل) در مرحله پس‌آزمون بر هوش اخلاقی ($F=141/616$ ، $P=0/001$) و برای سازگاری تحصیلی ($F=42/173$ ، $P=0/041$) است. با توجه به نتایج بین گروه آزمایش و گروه کنترل در هوش اخلاقی در سطح خطای ۰/۰۱ و در سازگاری تحصیلی در سطح خطای ۰/۵ تفاوت معناداری وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از تحقیق حاضر تأثیر واقعیت‌درمانی به شیوه گروهی بر هوش اخلاقی و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه گرگان بود. نتایج حاکی از آن داد که بین گروه آزمایش و کنترل در متغیر هوش اخلاقی تفاوت معناداری وجود دارد. همچنین نتایج تحلیل کوواریانس چندمتغیره، مداخله واقعیت‌درمانی به شیوه گروهی بر مؤلفه‌های هوش اخلاقی (درستکاری، مسئولیت‌پذیری، بخشش و همدلی) نشان داد که بین گروه آزمایش و گروه کنترل در این مؤلفه‌ها تفاوت معناداری وجود دارد. نتایج حاصل با نتایج؛ مساح و همکاران (۲۰۱۵)، بارگوا (۲۰۱۳)، یوسلیزا (۲۰۱۲)، مرادی صبا و تمنایی (۱۳۹۵)، تمنایی و مرادی صبا (۱۳۹۵)، سجادی و گل محمدیان و حجت خواه (۱۳۹۰)، غفاری و حاجلو و بایرامی (۱۳۹۴)، عطا الهی و همکاران (۱۳۹۴)، رفعتی، رژه، احمدی و شطه و دواتی (۱۳۹۳)، نیکبخت، عبدخدائی و حسن آبادی (۱۳۹۲) همسو است.

واقعیت‌درمانی به شیوه گروهی یکی از جدیدترین تلاش‌های درمانگران در راه توصیف انسان، تعیین قوانین رفتاری و چگونگی نیل به رضایت، خوشبختی و موفقیت محسوب می‌شود. در این شیوه درمان، مواجه‌شدن با واقعیت، قبول مسئولیت و قضاوت اخلاقی درباره درست و نادرست بودن رفتار و در نتیجه نیل به هویت موفق مورد تأکید است (شفیع‌آبادی و ناصری، ۱۳۹۵). گلاسر، مسئولیت را به‌عنوان توانایی فرد برای تأمین نیازهایش تعریف می‌کند که این کار به گونه‌ای صورت می‌گیرد که در عین حال دیگران را از ارضای نیازهایش محروم نمی‌کند. واقعیت‌درمانی مسئولیت را معادل سلامت روان می‌داند (آرین، ۱۳۹۱)؛ و در طی جلسات آموزشی واقعیت‌درمانگران طوری با افراد برخورد می‌کنند، «انگار که» آن‌ها حق انتخاب دارند (جرالد کری، ۱۳۹۰)؛ و همین امر حس مسئولیت در آنان برمی‌انگیزد؛ بنابراین هرگاه انسان متعهد به انجام کاری می‌شود در حقیقت مسئولیت انجام آن کار را پذیرفته است. بر همین اساس در تحقیق حاضر واقعیت‌درمانی به شیوه گروهی توانست بر مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه تأثیرگذار باشد. از سوی دیگر باید اذعان نمود که؛ واقعیت‌درمانی به شیوه گروهی توانسته است بخشندگی و مهربانی را در دانش‌آموزان برانگیزد؛ زیرا کمک می‌کند تا فرد لذت آنی را کنار بگذارد و به‌جای آن، وجدانش برای کمک به دیگران برانگیخته شود و نسبت به دیگران از خود بخشش نشان دهد و در نهایت واقعیت‌درمانی به شیوه گروهی توانسته است که درک احساسات دیگران را برای فرد امکان‌پذیر سازد و از همین طریق نیز بر بعد همدلی در دانش‌آموزان تأثیرگذار باشد.

از سوی دیگر، نتایج نشان داد بین گروه آزمایش و کنترل در متغیر سازگاری تحصیلی تفاوت معناداری وجود دارد. نتایج تحلیل کوواریانس چندمتغیره، مداخله واقعیت‌درمانی به شیوه گروهی بر مؤلفه‌های سازگاری تحصیلی (سازگاری با محیط آموزشی، سازگاری با رشته تحصیلی و سازگاری با مهارت تحصیلی و آموزشی) نیز نشان داد که بین گروه آزمایش و گروه کنترل در این مؤلفه‌ها تفاوت معناداری وجود دارد. نتایج حاصل با نتایج؛ مساح و همکاران (۲۰۱۵)، یوسلیزا (۲۰۱۲)، مرادی صبا و تمنایی (۱۳۹۵)، تمنایی و مرادی صبا (۱۳۹۵)، سجادی و گل محمدیان و

حجت‌خواه (۱۳۹۰)، غفاری و حاجلو و بایرامی (۱۳۹۴)، عطا الهی و همکاران (۱۳۹۴)، رفعتی و رژه، احمدی وش طه و دواتی (۱۳۹۳) همسو است.

در تبیین یافته‌های پژوهش لازم به ذکر است که مداخله واقعیت‌درمانی به شیوه گروهی بر مؤلفه‌های سازگاری تحصیلی شامل؛ سازگاری با محیط آموزشی، سازگاری با رشته تحصیلی و سازگاری با مهارت تحصیلی و آموزشی مؤثر است و این مداخله تفاوت معناداری را در گروه آزمایش نشان می‌دهد. به عبارتی با آموزش واقعیت‌درمانی به شیوه گروهی می‌توان سازگاری تحصیلی و مؤلفه‌های آن را در دانش‌آموزان افزایش داد.

واقعیت‌درمانی به شیوه گروهی از مداخلات درمانی رایج در راه توصیف انسان، تعیین قوانین رفتاری و چگونگی نیل به رضایت، خوشبختی و موفقیت محسوب می‌شود (قربانعلی پور و نسیمی، علیرضالو و نجفی، ۱۳۹۳). منظور از سازگاری انطباق متوالی با تغییرات و ایجاد ارتباط میان خود و محیط است به نحوی که حداکثر خویشتن‌سازی را همراه با رفاه اجتماعی ضمن رعایت حقایق خارجی امکان‌پذیر سازد. به این ترتیب سازگاری؛ یعنی شناخت این حقیقت که فرد باید هدف‌های خود را با توجه به چارچوب‌های اجتماعی- فرهنگی تعقیب کند (تمنایی فر و مرادی، ۱۳۹۴)؛ بنابراین اجرای واقعیت‌درمانی موجب میزان علاقه‌مندی و همانندسازی و تعهد فرد با محیط مدرسه، دبیران، رشته تحصیلی، همکلاسی‌ها است. میزان لذت فرد از بودن در مدرسه، اشتغال ذهنی برای رها کردن مدرسه، اشتغال ذهنی برای پیدا کردن زمانی برای دور شدن از مدرسه، ترجیح مدرسه خود به دیگر مدارس حالاتی هستند که به این بعد سازگاری مربوط می‌شوند؛ بنابراین، آموزش واقعیت‌درمانی می‌تواند توانایی دانش‌آموزان را در مدیریت و کنترل شرایط آموزشی که در شرایط جدید با آن مواجه شده است تقویت نماید و همچنین توان انطباق دانش‌آموز با مقررات، مطالب درسی، کسب شیوه یادگیری جدید، حضور در کلاس و برنامه مطالعه، مربوط به این بعد از سازگاری می‌گردد. همچنین ایجاد و حفظ انگیزه لازم برای بودن در مدرسه، انجام وظایف آموزشی، مطالعه منظم، حضور فعال در کلاس درس، تسلط بر مطالعه و

یادگیری دروس، از ویژگی‌های این بعد از سازگاری است. همچنین واقعیت‌درمانی موجب ایجاد و حفظ انگیزه لازم برای ادامه تحصیل در رشته موردنظر، هدفمندی تحصیلی، عدم دودلی نسبت به ارزشمندی رشته تحصیلی را در دانش‌آموزان ایجاد می‌کند (فرحبخش، ۱۳۹۰).

از محدودیت‌های این پژوهش همگن نبودن دانش‌آموزان در برخی از خصیصه‌ها نظیر سن، وضعیت اجتماعی، وضعیت شغلی همچنین دشواری تعمیم‌پذیری یافته‌های تحقیق را می‌توان بیان نمود. با توجه به یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود که دبیران و مسئولین آموزشگاه‌ها با محول کردن مسئولیت به دانش‌آموزان آنان را به رفتارهای مثبت هدایت و علل کم‌توجهی در آن‌ها را از طریق به‌کارگیری مهارت‌های ارتباطی بررسی کنند. برای تحقق بعد بخشش و تقویت هوش اخلاقی در دانش‌آموزان، دبیران دانش‌آموزان را در کلاس کمتر درگیر مسائل عاطفی منفی نمایند و نسبت به حساسیت‌های عاطفی آنان آشنا و در کاهش آن کوشا باشند. برای ایجاد همدلی در دانش‌آموزان، دبیران با احترام گذاشتن به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان در کلاس درس، هرگز دانش‌آموزان را با یکدیگر مقایسه نکنند تا زمینه همدلی در دانش‌آموزان و در نهایت سازگاری تحصیلی آن‌ها فراهم شود. همچنین به مدیران آموزشی پیشنهاد می‌شود: با کنترل شرایط آموزشی و در نظر گرفتن دوره تحصیلی که دانش‌آموزان در آن مشغول به تحصیل است زمینه و توان انطباق دانش‌آموزان با مقررات، مطالب درسی، کسب شیوه یادگیری جدید، حضور در کلاس و برنامه مطالعه متناسب با دوره متوسطه فراهم سازند و در زمینه سازگاری با مهارت‌های آموزشی و تحصیلی سعی شود در مناسبت‌ها و امور مختلف از ایده و نظر دانش‌آموزان به‌طور جدی استقبال شود. آشنایی مشاوران و مربیان با محتوا و دستورالعمل‌های واقعیت‌درمانی در قالب آموزش‌های گروهی برای دانش‌آموزان و دبیران، جلسات مشاوره و فعالیت‌های کارگاهی برای دانش‌آموزان و خانواده‌ها در ارتقای هوش اخلاقی و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان مؤثر است.

منابع

اسمخانی اکبری نژاد، هادی؛ اعتمادی، اکبر و نصیرنژاد، فریبا. (۱۳۹۳). اثربخشی واقعیت‌درمانی به شیوه

- گروهی بر اضطراب زنان. *مجله مطالعات روان‌شناختی*، ۱۰(۲)، ۷۳-۸۸.
- امیری، مرضیه؛ آقامحمدیان شعرباف، حمیدرضا و کیمیایی، سیدعلی. (۱۳۹۱). اثربخشی رویکرد واقعیت درمانی گروهی بر منبع کنترل و راهبردهای مقابله‌ای. *مجله اندیشه و رفتار-روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران*، ۶(۲۴)، ۵۹-۶۸.
- تمنایی، محمدرضا و مرادی، صبا. (۱۳۹۵). پیش‌بینی سازگاری تحصیلی بر اساس خودکارآمدی، ابراز وجود و حمایت اجتماعی. *مجله روانشناسی اجتماعی*، ۲(۳۶)، ۵۷-۷۳.
- جرالد، کری. (۱۳۹۰). *نظریه و کاربردهای روان‌درمانی*. ترجمه یحیی سید محمدی، تهران، لوئیس شیلینگ؛ ترجمه سیده خدیجه آرین، انتشارات ارسباران.
- رفعتی، شیوا؛ رژه، ناهید؛ احمدی وش، طه محمد و دواتی، علی. (۱۳۹۳). هوش اخلاقی دانشجویان پزشکی دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران. *فصلنامه اخلاق پزشکی*، ۸(۲۷)، ۷۱-۹۱.
- سجادی، نسیم؛ گل محمدیان، محسن و حجت خواه محسن. (۱۳۹۵). اثربخشی طرح‌واره درمانی بر سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان دختر. *فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهش‌های مشاوره*، ۱۵(۵۸)، ۴-۱۷.
- سلیمانی، زهرا؛ غفاری، مجید و باعزت، فرشته. (۱۳۹۷). اثربخشی واقعیت درمانی گروهی بر سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان مبتلا به اختلال یادگیری خاص. *مجله ناتوانی‌های یادگیری*، ۷(۴)، ۶۸-۸۶.
- سیادت، سیدعلی؛ کاظمی، ایرج و مختاری پور، مرضیه. (۱۳۸۸). رابطه بین هوش اخلاقی و رهبری تیمی در مدیران آموزشی و غیر آموزشی از دیدگاه اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. *نشریه مدیریت سلامت*، ۳۶(۴)، ۶۱-۶۹.
- شفیع‌آبادی، عبدالله و ناصری، غلامرضا. (۱۳۹۵). *نظریه‌های مشاوره و روان‌درمانی*، تهران، مرکز نشر دانشگاهی. چاپ سیزدهم، ص ۲۵۴.
- شیخی‌ساری، حسین و اسماعیلی فر، ندا. (۱۳۹۱). بررسی اثربخشی واقعیت درمانی گروهی برافزایش شادکامی دانشجویان، کنفرانس ویژگی‌های ملی ۵ گانه تحول در شخصیت ایرانیان و پیشرفت ایران، ارس، پردیس بین‌المللی ارس دانشگاه تهران.
- شیلینگ، لوئیس. (۱۳۹۱). *نظریه‌های مشاوره*. ترجمه سیده خدیجه آرین، تهران: نشر اطلاعات.

- عطااللهی، طاهره؛ ربیعی، علی و امینی، محمدتقی. (۱۳۹۴). رابطه هوش اخلاقی با سرمایه اجتماعی. فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، ۱۰(۳)، ۲۹-۴۰.
- غفاری، مظفر؛ حاجلو، نادر و بایرامی، شهناز. (۱۳۹۴). بررسی ارتباط هوش اجتماعی و اخلاقی با عملکرد تحصیلی دانشجویان علوم پزشکی شهرستان‌های مراغه و بناب، آموزش پرستاری، ۴(۳)، ۴۸-۵۵.
- فرحبخش، کیومرث. (۱۳۹۰). تهیه آزمون سازگاری دانشجویان (اسد) و تعیین پایایی، روایی و تعیین هنجار آن. فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی، ۲(۶)، ۲۳-۴۵.
- قربانعلی پور، مسعود؛ نسیمی، منیره؛ علیرضالو، زهرا و نجفی، محمود. (۱۳۹۳). اثربخشی واقعیت‌درمانی بر شادکامی و امیدواری در زنان مطلقه. فصلنامه مشاوره و روان‌درمانی خانواده دانشگاه کردستان، ۴(۲)، ۲۹۷-۳۱۷.
- مرادی شهربابک، فاطمه؛ قنبری هاشم‌آبادی، بهرام علی و آقا محمدیان شهرباف، حمیدرضا. (۱۳۸۹). اثربخشی واقعیت‌درمانی به شیوه گروهی بر افزایش میزان عزت‌نفس دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد. مطالعات تربیتی و روانشناسی، ۱۱(۲)، ۲۲۷-۲۳۸.
- نیرمانی، محمد و غفاری، مظفر. (۱۳۹۴). نقش هوش اخلاقی و اجتماعی در پیش‌بینی تاب‌آوری و کیفیت زندگی والدین کودکان دارای ناتوانی یادگیری. مجله ناتوانی‌های یادگیری، ۵(۲)، ۱۰۶-۱۲۸.
- نیکبخت، الهام؛ عبدخدائی، سعید و حسن‌آبادی، حسین. (۱۳۹۳). اثربخشی واقعیت‌درمانی گروهی بر افزایش انگیزش تحصیلی و کاهش اهمال‌کاری تحصیلی دانش‌آموزان. پژوهش‌های روان‌شناسی بالینی و مشاوره، ۲(۳)، ۸۱-۹۴.
- Akbari, M. & Dinarvand, F, A. (2014). Effectiveness of therapy based on teaching choice theory on reduction of negative emotional reactions between couples with marital conflicts international. *Journal of Basic Sciences & Applied Research*, 3 (SP), 38-41.
- Amiri, M. Aghamohammadian sherbaf, H. R. & Kimiaie, S. A. (2012). The effectiveness of group reality therapy approach on locus of control and coping strategies. *Thought & Behavior in Clinical Psychology*, 6(24), 59-68. (Persian)
- Ataelahi, T. Rabi'i, A. & Amini, M. T. (2016). The Relationship between Moral Intelligence and Social Capital. *Journal of Ethics in Science and Technology*, 10 (3), 29-40. (Persian)
- Bhargava, R. (2013). The Use of Reality Therapy with a Depressed Deaf Adult. *Clinical Case Studies*, 12 (5), 388-396.

- Esmaili Far, N. S. Sheikhi, H. & Pour, Z. J. (2013). Effectiveness of group reality therapy in increasing the students' happiness. *International Journal of Psychology and Behavioral Research*, 2(2), 65-70.
- Farahbakhsh, K. (2012). Preparing the Student Assessment Test (ASAD), and determining its reliability, validity and standardization. *Journal of Educational Measurement*, 2(6), 45-23. (Persian)
- Gerald, Carrie. (2012). *Theory and Practice of Psychotherapy*. Translated by: Yahya Seyed Mohammadi, Tehran, Louis Schilling, Translated by Seyed Khadijeh Arian, Arasbaran Publications. (Persian)
- Ghaffari, M. Hajlo, N. Bayami, S. (2015). The Relationship between Social and moral Intelligence with Academic Performance of Medical Students in Maragheh and Bonab, *Journal of Nursing Education*, 4(3), 48-55. (Persian)
- Gorbanalipour, M. Alirezalo, Z. Najafi, M. & Nasimi, M. (2015). The Effectiveness of Reality Therapy on Happiness and Hope in Divorced Women. *Journal of Family Counseling and Psychotherapy, University of Kurdistan*, 4(2), 297-317. (Persian)
- Hakak, N. M. (2013). Effectiveness of Group Reality Therapy in increasing the Students' Happiness. *Life Science Journal*, 10(1), 1-4.
- Kianipour, O. & Hoseini, B. (2012). An Examination of the Effectiveness of Choice Theory on Teachers Teaching Effectiveness and Students Subsequent Academic Achievement. *International Journal of choice theory and Reality Therapy*, 31(2), 55-63.
- Kim, J. (2005). Effectiveness of reality therapy program for schizophrenic patients. *Taehan Kanho Hakhoe chi*, 35(8), 1485-1492.
- Kim, J. U. (2008). The effect of AR/T Group counseling program on the internet addiction and self-esteem of internet addiction university students. *International Journal of Reality Therapy*, 27(2), 4-12.
- Lennick, D. & Kiel, F. (2005). *Moral intelligence: The key to enhancing business performance and leadership success*. Wharton School Publishing, An imprint of Pearson Education.
- Massah, O. Farmani, F. & Karami, H. (2015). Group Reality Therapy in Addicts Rehabilitation Process to Reduce Depression, Anxiety and Stress. *Iranian Rehabilitation Journal*, 13(23), 44-50.
- Moradi Shahrabak, F. Ghanbari Hashemabadi, B. A. & Agha Mohammadian sharabaf, H. R. (2011). The Effectiveness of Group Reality Therapy on Increasing Self-Esteem in Students of Ferdowsi University of Mashhad. *Educational Studies and Psychology*, 11 (2), 227-238. (Persian)
- Narimani, M. & Ghaffari, M. (2016). The role of moral and social intelligence in predicting resiliency and quality of life in parents of children with learning disabilities. *Journal of Learning Disabilities*, 5(2), 106-128. (Persian)
- Nikbakht, E. Abdkhodaie, S. Hassanabadi, H. (2014). The Effectiveness of Group Reality Therapy on Increasing Academic Motivation and Reducing Academic Delay. *Clinical Psychology Research and Consulting*, 2(3), 94 -81. (Persian)

- Rafati, S. Rezheh, N. Ahmadivash T. M. & Davati, A. (2014). Ethical Intelligence of Medical Students of Tehran University of Medical Sciences. *Medical Ethic Journal*, 8(27), 71-91. (Persian)
- Ramzi Eslambooli R, Alipour A, Sepehri Shamloo Z. (2015). The effectiveness of group therapy based on reality therapy on rebuild of relationship beliefs in working married women of Mashhad. *Journal of Family Research*, 10(4), 493-509.
- Reader, S. D. (2011). Choice theory: an investigation of the treatment effects of a choice therapy protocols students identified as having a behavioral, emotional disability on measures of anxiety, depression, and locus of control and self-esteem. *PHD unpublished Dissertation*, North Carolina University.
- Sadat Bari N. Bahraini, A. Azargoon, H. Abedi, H. Aghae F. (2013). The effectiveness of reality therapy on resilience of divorced women in neyshabur city of Iran. *International Research of Applied and Basic Sciences*, 160-164.
- Sajadi, N. GolmohammadiAN, M. & Hojat Khah, M. (2016). Effectiveness of schema therapy on academic adjustment in high school female students in Kermanshah. *Journal of counselling research*, 15(58), 4-17. (Persian)
- Sajjadi, S. (2015). Effectiveness of group therapy based on reality therapy in reduction of marital conflicts. *Biological lett*, 51(2), 127-31.
- Schilling, Louis. (2013). *Counseling theories*. Translated by Seyed Khadijeh Arian, Tehran: Publication of Information. (Persian)
- Shafiabadi, A. & Naseri, G. R. (2016). *Theories of Counseling and Psychotherapy*. Tehran University Academic Publishing Center, Thirteenth Edition, p. 254. (Persian)
- Sheikhsari, H. & Esmaili Far, N. (2013). The Effectiveness of Group Reality Therapy on Increasing Student Happiness, *5th National Conference on Iranian Personality Transformation and Iranian Progress*, Aras, Aras International Campus, University of Tehran. (Persian)
- Siadat, S. kazemi, I. Mokhtaripour, M. (2009). Relationship between Moral Intelligence and the Team Leadership in Administrators from Faculty Members` Point of View at the Medical Sciences University of Isfahan 2008-2009. *Journal of Health Management*, 12(36), 61-69. (Persian)
- Smkhani akbarinejhad, H. Etemadi, A. & Nasirnejhad, F. (2015). Effectiveness of Group Reality Therapy on the Anxiety of Women. *Journal of Psychological Studies*, 10(2), 73-88. (Persian)
- Soleimani, Z. Ghaffari, M. & Baezzat, F. (2018). The effectiveness of reality group therapy on academic vitality in students with specific learning disorder. *Journal of Learning Disabilities*, 7(4), 68-86. (Persian)
- Tamanaei, M. R. & Moradi, S. (2017). Prediction of academic adjustment based on self-efficacy, assertiveness and social support. *Journal of Social Psychology*, 2(36), 57-73. (Persian)
- Vafayee Jahan, G. (2012). Compare the effectiveness of group training and upgrading programs to enrich lives and improve the therapeutic index therapeutic Abuse addiction material suppliers. *MA Psychology thesis*, Ferdowsi University of Mashhad.

- Wesley, J. V. (2013). Group reality therapy intervention for substance abuse with severely and chronically mentally ill. *MAI Journal*, 27(01), 59.
- Yusliza, M.Y. (2012). Self-efficacy, perceived social support, and psychological adjustment in international undergraduate students in a public higher education institution in Malaysia. *Journal of Studies in International Education*, 4(3), 12-44.

The effect of group reality therapy on moral intelligence and academic adjustment of students

H. Abdollahzadeh¹

Abstract

The aim of this study was to investigate the effect of group reality therapy on moral intelligence and academic adjustment of high school students in Gorgan. The research was applied in terms of purpose, and the method was quasi-experimental (pre-test and post-test with a control group). The statistical population consisted of all-male high school students in Gorgan in the school year of 2015-2016. Of these, 15 were randomly assigned to the experimental group and 15 to the control group. Data were collected using the standard Link and Keil Moral Intelligence Questionnaire and the Farahbakhsh Academic Adjustment Questionnaire. The intervention tool was a group reality therapy training based on Glasser's model in eight 90-minute sessions. Univariate and multivariate analysis of covariance was used for data analysis. Findings showed that reality therapy had a positive effect on the dimensions of moral intelligence (honesty, responsibility, forgiveness, empathy) as well as the dimensions of academic adjustment (adjustment to the educational environment, the field of study, academic and educational skills). Therefore, using content and reality therapy guidelines will be helpful in promoting students' moral intelligence and academic adjustment.

Keywords: Reality Therapy, Moral Intelligence, Academic Adjustment

---

1 . **Corresponding author:** Assistant Professor, Department of Psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran (abdollahzadeh2002@yahoo.com)